

JAVASLAT

A BIZTOSÍTÓ EGYESÜLETEK SZABÁLYOZÁSÁNAK ÁTALAKÍTÁSÁRA

A PÉNZÜGYI SZERVEZETEK ÁLLAMI FELÜGYELETÉNEK NYILVÁNOS VITAANYAGA

2010. augusztus 10.

Vélemények beérkezésének határideje: 2010. szeptember 20.

A véleményeket kérjük (kizárólag) e-mailben a következő címre küldeni: konzultacio@pszaf.hu.

A levél címében kérjük, tüntesse fel a „biztosító egyesületek szabályozása” kifejezést!

TARTALOM

Bevezetés	2
A probléma: a szervezet kockázata - a végső garantőr hiánya	2
Lehetséges végső garantőr sémák	3
A „profitérdekeltségi” séma	3
A „lenyeljük a veszteséget” séma és alsémái	3
A „külső garantőr” séma és alsémái	5
A rendszerszerűen használható végső garantőr sémák	6
A pénzügyi intézmények magyarországi szabályozása – milyen sémákat használunk?	7
A pénztárak által használt sémák	7
A biztosító egyesületek által használt séma	7
A garantőr szabályozásával kapcsolatos problémák a biztosító egyesületeknél	8
A tulajdonos nélkülség - további problémák a biztosító egyesületekkel	9
A szabályozási problémák vélelmezett oka	10
A problémák megoldásának lehetséges útjai	10
Függelék: a jelenlegi biztosító egyesületi és a javasolt kölcsönös biztosítói forma főbb eltérései	11

BEVEZETÉS

A magyar biztosító egyesületek a magyar biztosítási piac kicsiny, de fontos részét teszik ki. Az elmúlt időszakban, néhány esetben ugyan szükség volt biztosító egyesületekkel szembeni határozott felügyeleti fellépésre, de jelenleg – a korábbi fellépések eredményeként is – a biztosító egyesületi szektor jellemzően stabil, jól működő intézményekből áll. Mivel így rövid- és középtávon – a mostani tudásunk szerint – semmi nem veszélyezteti a biztosító egyesületek működését, a velük szerződő, illetve más kapcsolatban lévő ügyfelek érdekeit, ezért alkalmas az idő arra, hogy a velük kapcsolatos lehetséges hosszú távú veszélyekről vitát indítsunk, s a vita eredményeként szabályozási változtatásokra is sor kerüljön. A Felügyelet ezért úgy döntött, hogy a biztosító egyesületi formával, illetve annak jelenlegi szabályozásával kapcsolatos megállapításait jelen elemzés keretében nyilvános vitára bocsátja, s a vita eredményeként alakítja ki végleges álláspontját a teendőkről, s tesz javaslatot az illetékes döntéshozók számára a szükségesnek talált szabályozási változtatásokról.

Az itt következő elemzésben felvetett problémák némelyike – általában bizonyos módosításokkal – felvethető néhány más pénzügyi intézményi formával szemben is (erre az anyagban történnek is utalások), de elemzésünket most tudatosan a biztosító egyesületi formára korlátoztuk.

A PROBLÉMA: A SZERVEZET KOCKÁZATA - A VÉGSŐ GARANTŐR HIÁNYA

A magyar biztosítási egyesület – hosszú távon, és összehasonlítva más típusú pénzügyi intézményekkel – bizonyos esetekben némileg nagyobb kockázatú szervezettípus. A kockázat alatt azt értjük, hogy ha egy egyesület sorozatos rossz pénzügyi döntések és/vagy folyamatos „pechszéria” miatt egy „pénzügyi lejtőre” kerül, akkor egy idő után senkinek sem lesz érdeke, hogy azt megmentse, sőt a tagok számára ilyenkor sokkal inkább az egyesület elhagyása, mintsem a megmentése az érdeke. Így a „lejtőre” került egyesület végigcsúszik ezen a lejtőn. Másképp fogalmazva: a pénzügyi nehézségekkel küzdő egyesület esetében sokkal inkább pozitív, mint negatív visszacsatolási mechanizmusok lépnek életbe, vagyis a nehézségek egy idő inkább növekedésre hajlamosak, mintsem, hogy azok csökkentésére irányuló mechanizmusokat (vagyis lényegében egy tőkeinjekciót) indítanak be. Egy ilyen tőkeinjekciót adni egy bajban lévő egyesület számára szinte senkinek nem éri meg, mert ezért sem irányítói, sem tulajdonosi jogokat nem kap, az egyesület szervezeti formája és non-profit jellege miatt. Összességében azt lehet mondani, hogy – szemben más intézményi formákkal – az egyesületi forma mögül hiányzik a „végső garantőr”. Ez egyébként azt is jelenti, hogy a csődbe jutott biztosító egyesületek veszteségeit külsősök, ügyfelek, károsultak, illetve az adófizetők viselnék végső soron, vagy olyan garancia alapok, amelyekben az egyesületek hozzájárulása nem az igénybevétel valószínűségével arányos. Ehhez járul még az a probléma is, hogy a biztosító egyesületek felszámolása lényegében szabályozatlan.

A fenti állítás egyfajta új fogalomként hozza be a „végső garantőr” fogalmát. A különböző típusú pénzügyi intézményekben ez a végső garantőr más és más, illetve a végső garancia működése is különböző. Elemzésünkben ezért először áttekintjük a végső garantőr, illetve a végső garancia működésének lehetséges mechanizmusait, a „végső garantőr sémákat”. Ezek után megállapítjuk, hogy mely végső garantőr sémák alkalmazhatók rendszerszerűen Magyarországon (vagyis elképzelhető, hogy bizonyos sémák más országokban,

az ottani speciális körülmények miatt működnek, de itthon nem), s ezt összehasonlítjuk a jelenlegi szabályozással, s ezáltal próbáljuk a szabályozás hiányosságait felderíteni. Végül jelezzük, hogy a szabályozási hiányosságok felszámolásának milyen útjait látjuk.

LEHETSÉGES VÉGSŐ GARANTŐR SÉMÁK

A lehetséges garantőr sémák alapvetően a garantőr személyétől függenek. Ez lehet:

1. az ügyféltől elkülönült tulajdonos
2. az ügyfél (mint tulajdonos) maga
 - a. nincs garancia
 - b. kikényszerített garancia van
3. egy külső garantőr, mint:
 - a. „szponzor”
 - b. különleges üzleti partner (pl. biztosító esetében egy viszontbiztosító)
 - c. egy erre hivatott garanciaalap
 - d. az adott piac szereplői összességében
 - e. az állam (implicite vagy explicite)

Az egyes sémák működésének a logikája az alábbi. A sémáknak igyekeztünk a séma lényegét kifejező nevet adni:

A „profitérdekeltségi” séma

Ha az ügyféltől elkülönült a tulajdonos, akkor a tulajdonos motivációja, hogy az adott tevékenységet végezze, gazdasági kell, hogy legyen, vagyis nyereséget (profitot) akar realizálni akár folyamatos jövedelem formájában, akár úgy, hogy eladja (eladhatja) a részesedését a vállalkozásban. Ekkor mindenképpen profitérdekelte szervezetekről van szó. A pénzügyi intézmények esetében ez vagy gazdasági társaságot (elsősorban részvénytársaságot) vagy szövetkezetet jelent. Mindegyik esetében vannak tényleges tulajdonosok, akik részesülnek az intézmény nyereségéből, s adják-vehetik a tulajdonrészüket¹.

Probléma esetén, vagyis amikor a pénzügyi intézmény által vállalt szolgáltatást a meglévő bevételekből nem tudják teljesíteni, akkor ezek az intézmények a tulajdonosok által beadott (vagy a nyereségből visszaforgatott, de az lényegében ugyanaz!) tőkéből finanszírozzák a veszteséget, vagyis garantálják az ígért szolgáltatást. Természetesen ez a tőke sorozatos veszteségek esetén elfogyhat (vagy a szolvencia-szabályozást is figyelembe véve: az előírt mérték alá csökkenhet), ezért vetődik fel a kérdés, hogy ekkor ki garantálja a szolgáltatást, vagyis felvetődik a végső garantőr kérdése. A végső garantőr ilyenkor is a tulajdonos, vagy tulajdonosok, akik a veszteségre felhasznált tőkét valamilyen pótlólagos befizetés formájában pótolják. Ezt azért teszik, mert nem akarják elveszíteni addigi befektetésüket, vagyis ösztönözve vannak a befizetésre. Amennyiben az ösztönzés megvan, de a befizetési képesség hiányzik, akkor sincs feltétlenül gond, mert meg lehet változtatni a tulajdoni arányokat, új tulajdonost lehet bevonni, el lehet adni a tulajdonrészt, mert az értéket képvisel, vagyis végső soron az intézmény garanciát nyújtani képes tulajdonosok kezébe kerül lényegében a piaci mechanizmus normál működése révén.

Magyarországon az összes bank ilyen intézményi formában működik (vagyis vagy rt., vagy szövetkezet). Így működnek a tőkepiacon lévő intézmények, a biztosító részvénytársaságok és (működnének, ha lennének) a biztosító szövetkezetek.

A „lenyeljük a veszteséget” séma és alsémái

Ha a tulajdonos rendszerszerűleg maga az ügyfél (tehát nem azért mert esetleg például néhány részvény erejéig tulajdonos a számlavezető bankjában), akkor nem logikus, hogy a cég (a tulajdonosoknak fizetendő) profitért dolgozzon (bár a jövedelmező működés természetesen fontos számára) – legalábbis ha **minden** ügyfél tulajdonos, s nincs kétfajta, egy „tulajdonos” ügyfél és egy „csak ügyfél” ügyfél. Vagyis ilyen cégeknél a nonprofit működés a logikus. Ha viszont nincs profit, akkor nem működik a fenti profitérdekeltségi séma, vagyis a veszteségek végső viselője nem lehet a racionális, önérdékét követő, profitérdekelte tulajdonos, mert az ügyfél-tulajdonos (szólták „tag”-nak is nevezni) nem ilyen. Ilyenkor – más lehetőség híján (logikus szabályozást feltételezve) – az ügyfél-tulajdonosnak magának kell lenyelnie a veszteséget. Erre logikailag kétféle

¹ A szövetkezet átmeneti forma a részvénytársaság és a tényleges tulajdonossal nem rendelkező egyesület között, több tulajdonsága (főleg az egy tag, egy szavazat elve) az egyesületekhez teszi hasonlónvá. Ez azt is jelenti, hogy a tulajdonosok érdekeltsége – bár megvan – korlátozott a részvénytársasághoz képest.

módszer kínálkozik: a veszteséget az ügyfeleknek járó szolgáltatásra terítik, vagyis arányosan csökkentik a szolgáltatást, vagy pótbefizetést vetnek ki a tagokra.

A „nincs garancia” sémája

Az első megoldás azt jelenti, hogy az intézmény semmit nem garantál az ügyfeleknek abból a megfontolásból, hogy az ügyfelek egyben a garantőrök is, tehát saját maguknak kellene garantálni a szolgáltatást, ami fából vaskarika. Ilyen elven működnek a magyar pénztárak², ahol semmiféle szolgáltatási garancia nem működik. Ez a nyugdíjpénztárak esetében a tőkegyűjtési szakaszban lényegében semmilyen problémát nem okoz (bár a válság idején a garancia hiányát azért a tulajdonos-ügyfelek zokon vették, mert ők hajlamosak saját magukat inkább egyszerű ügyfélnek tekinteni, emiatt maga az állam vezetett be egyfajta végső garanciát itt, jelezve, hogy ez a séma nem minden helyzetben kielégítő). A biztosító egyesületek szabályozásában ez a lehetőség, egészen 2009-ig, szabadon választhatóként szerepelt, ami nem volt kielégítő megoldás. Megjegyzendő, hogy a pénztárak szabályozása – a fent idézeten felül - sem problémamentes abból a szempontból, hogy a járadékos szakaszban a garancia nélküli járadék nyújtása nem igazán vonzó a tagok számára, másra viszont a pénztárak nem képesek, vagyis a pénztárak esetében is felvetődik – igaz a konkrét járadékszabályozástól függően -, hogy jó megoldás-e esetükben a „nincs garancia sémája”?

A nincs garancia séma biztosan nem alkalmazható olyan konstrukciónál, ahol a jogviszonyban külső felek is érintettek. A legfontosabb ilyen példa a felelősségbiztosítás (minősített esete a **kötelező felelősségbiztosítás**). Itt nyilvánvaló nem kielégítő megoldás, ha probléma esetén a károsult ügyfélnek (aki nem a biztosító tulajdonos-ügyfele) kisebb szolgáltatást fizetnek, mert az intézményben nincs elég pénz. Ekkor csak a másik lehetőség, a pótbefizetés jöhet szóba.

A „kényszer” sémája

A pótbefizetés nyilvánvalóan kellemetlen dolog, ezért az nem lehet szabadon választható csak kötelező. Kétfajta kötelezés képzelhető el: informális és formális. Az informális kötelezés esetében a többi tag gyakorol nyomást minden egyes tagra, hogy teljesítse a rá jutó befizetést. Ez akkor működik, ha a tagok jól ismerik egymást, s eleve valamilyen közösséget alkotnak, ahol egymásnak kölcsönösen lekötelezettjei, s ahol ezért senki sem akarja felrúgni a közösség normáit (vagy, ha mégis megteszi, a közösség tagjainak vannak eszközeik, amivel ezt megtorolhatják). Ezekbe a közösségi normákba beletartozik az ilyen pótbefizetési kötelezettség teljesítése is. Ez – az átláthatóság (tehát a többi tag kontroll-lehetősége) miatt - eleve csak speciális (vagyis jól meghatározott) célú pénzügyi szervezet és kis létszámú közösség esetében működik.

Nagyobb létszám esetében csak a formális kötelezés működik, vagyis a szükség esetén történő pótbefizetést vagy a törvény írja elő minden tagra, vagy a szervezet mindenre vonatkozó alapszabálya (vagy a legjobb: a törvény alapján az alapszabály). Vagyis ilyenkor a kényszer fontos szerephez jut, ezért is nevezzük ezt a megoldás a „kényszer” sémájának.

A legfontosabb ilyen séma alapján működő pénzügyi intézmény a kölcsönösségi biztosító. Ilyen intézmény – összességében - Magyarországon nincs. Szokás ugyan a szó szerint kölcsönösségi biztosítót jelentő angol „mutual” kifejezést „biztosítási egyesületnek”, vagyis egy létező magyar biztosítási szervezet-típusnak fordítani, de ez nem korrekt, ugyanis a magyar jog a biztosító egyesületek szabályozásában nem konzisztens, s egyféle „tapogatózó” szabályozást valósít meg. Egészen 2009-ig a biztosító egyesület szabadon dönthette el, hogy alkalmaz-e pótbefizetést, vagy sem. Ez nyilvánvalóan nem volt jó megoldás, mert a következőhöz vezet:

1. amíg nincs gond, addig a biztosító egyesületek nem írják elő tagjaiknak a pótbefizetést. A magyar gyakorlatban az egyesületek erre a passzusra nem sok gondot fordítottak egészen 2005-ig, általában szerepelt az alapszabályban, de nem használták. Ekkor azonban a kötelező gépjármű felelősségbiztosítást (KGFB-t) árusító biztosító egyesületekben a biztosító részvénytársaságok egyre nagyobb konkurenciát kezdtek látni, s elkezdtek felhívni az egyesületbe átlépést fontolgató ügyfelek figyelmét erre a szakaszra. Ennek hatására az összes KGFB-t művelő biztosító egyesület kivette alapszabályából ezt a lehetőséget (s csak a 2009-ben hatályba lépő törvénymódosítás hatására tették ezt oda vissza).
2. amikor gond van, akkor már senki sem fogja megszavazni a pótbefizetést – gyakorlati példa egy biztosító egyesület csődje 2008-ban, ahol a közgyűlés nagy többséggel leszavazta ezt az indítványt. Ekkor ugyanis az érintett tagoknak sokkal inkább racionális megoldás az egyesületből való kilépés, mint az egyesület megmentése, hiszen a megmentésből sok hasznuk nincs, de azonnali áldozatot igényel tőlük.

² Az önkéntes- és magánnyugdíj-pénztárak, valamint az egészség- és öregségnyújtó pénztárak.

Vagyis a magyar biztosító egyesület ezek miatt a legutóbbi időig nem voltak kölcsönösségi biztosítónak tekinthetők, mert hiányzott belőlük a végső garantőr. Ugyanakkor a jelenlegi megoldás még mindig nem tekinthető tökéletesnek.

A „külső garantőr” séma és alsémái

A külső (végső) garantőr - amit a régebbi népi képzeletben leginkább egy „amerikai nagybácsi” testesített meg, akihez pénzügyi nehézség esetén fordulni lehetett, s akinek (a mi elvárásainkhoz és problémáinkhoz képest) végtelenül mély a zsebe – többféle lehet. Az alábbiakban az egyes alsémákat részben az adott típus leggyakoribb konkrét megtestesítőjéről neveztük el.

A „munkáltatói” séma

Gyakran a munkáltatók a dolgozóiknak (esetleg egyesületek, kamarák, szakszervezetek a tagjaiknak) juttatott, munkabéren kívüli egyéb juttatásokra egy általános vagy több speciális intézményt hoznak létre. Ezeket ellátják a munkavégzéshez szükséges eszközökkel, esetleg tőkével, és a juttatások fedezetéhez szükséges pénztartalékokkal. Ezeknek a pénztartalékoknak nem szükséges pontosan megegyezniük a vállalt juttatások várható jelenértékével, lehet annál kisebb is, ha – mint ebben az esetben – ott van a munkáltató, mint „szponzor” a szolgáltatások végső garantálójaként. Vagyis ilyenkor elég, ha egyszerre csak rövid-és középtávon elegendő pénzt tesz be az intézménybe a munkáltató, hiszen a szolgáltatások teljesítését nem (csak) a speciális intézmény tőkéje és szolgáltatási tartalékai, hanem egyfajta kifogyhatatlan (!) pénzforrással rendelkező (az intézmény számára) külső garantőr biztosítja. Ilyen pénzügyi intézmény gyakorlatilag nincs a magyar piacon. Az EU direktíva hatására létrehozott foglalkoztatói nyugdíjintézmény ilyen lenne, de olyan még nem jött létre nálunk. Az önkéntes- és a magánnyugdíjpénztárak elvileg nem ilyenek, bár – némileg inkonzisztensen – kacérkodnak a külső szponzor gondolatával (vö. „vállalati pénztárak”), s ez a motívum a szabályozásban is megjelenik. Igaz a DC jelleg miatt ennek esetükben nincs nagy jelentősége, mert itt nincs szolgáltatási garancia (vagyis itt a „nincs garancia” séma érvényes). Az önsegélyező pénztárak is ilyesmi szervezetek lehetnének, de a magyar törvény azokat sem rendelte egyértelműen egy szponzorhoz.

A „viszontbiztosítói” séma

A külső szponzor néha egy nagy üzleti partner. Pénzügyi intézmények esetében erre leginkább némely magyar biztosító egyesület és egy nagy viszontbiztosító kapcsolatát lehetne példaként felhozni, ahol a viszontbiztosító egyesület által a pénzügyi viszontbiztosítási³ szerződés révén nyújtott implicit hosszú távú kölcsön segítette túlélni az egyesület nehéz életszakaszát. Egy ilyen kapcsolat a nagy üzleti partner számára kockázatos és mély bizalmon alapul, ezért egy szolvenciarendszer szempontjából véletlenszerű, a rendszerbe nem beleilleszthető elemnek tekinthető. Pénzügyi viszontbiztosítást ugyanis általában csak biztosítói csoporton belül szokás nyújtani, külső üzleti partnernek kevésbé. Még kevésbé olyan intézményeknek, ahol az adósságot nem lehet egyértelmű tulajdonosokhoz rendelni az intézmény csődje esetén. Így egy ilyen garantőrrel azt mondhatjuk, hogy jó, ha van, de nem biztos, hogy egy már nehéz helyzetben lévő egyesület számára adódik ilyen lehetőség, illetve biztos, hogy ha már nagyon nehéz helyzetben van, akkor már nem akad ilyen partner.

A „felelősség szétterítésé”-nek a sémája

A külső garantőr lehet egy az érintett intézmények által felállított garanciaalap is. Ezzel kapcsolatban a következő eseteket különböztetünk meg:

1. A garanciaalapot olyan intézmények állították fel, ahol működik a profitérdekeltségi séma vagy a lenyeljük a veszteséget séma. Ilyen esetekben ezért a garanciaalap nem elsődleges, hanem pótlólagos garanciát ad. Ilyenkor a garanciaalap haszna megkérdőjelezhető, hiszen az gyengíti az elsődleges garantőri motivációt, vagyis erős morális kockázatot okoz (káromat a többiek terhére számolhatom el, ezért a szükségesnél kevésbé vagyok óvatos). A létező garanciaalapokat ezért ennek ellenére, e problémák tudatában, politikai megfontolásokból szokták felállítani.
2. A garanciaalapot vegyesen hozták létre olyan intézmények, ahol működik a fenti kettő séma közül valamelyik, s olyanok, ahol egyik fenti séma sem működik. Ekkor valójában az történik, hogy a garantőr azoknál az intézményeknél is azok lesznek, akik az első két típusú sémát működtető

³ Nem általában a viszontbiztosítás szerepel itt végső garanciaként, hiszen az egy teljesen rutinszerű biztosítási kockázatporlasztási technika. A végső garancia, vagy végső garantőr szempontjából itt csak a pénzügyi viszontbiztosítás jöhet szóba, ami viszont lényegében nem más, mint hosszú távú kölcsönnyújtás, viszontbiztosítási terminológiával. Tehát itt lényegében egyfajta alárendelt kölcsöntőkérről van szó.

intézmények garantőrei. Vagyis itt egyfajta keresztfinanszírozás történik az önálló garantőri sémával rendelkező intézmények és az ezzel nem rendelkezők között. Ez részben méltánytalan, részben pedig az önálló garantőr sémával nem rendelkezőket felelőtlen magatartásra ösztönzi (morális kockázat), ezért ez sem tekinthető megfelelő megoldásnak.

3. A garanciaalapot kizárólag olyan intézmények hozzák létre, amelyek nem rendelkeznek önálló garantőri sémával. Ez kiegészíthet egy-egy intézményt, ha nem az érintett piacot egyszerre érintő sokk éri azt, de nem védi ki a szisztematikus kockázatot, vagyis ha egyszerre éri ezeket az intézményeket sokk. Ilyen sémára példa a pénztárak garancia alapja, ami viszont ebben a konkrét esetben szinte semmit nem garantál.

Összességében tehát ez a megoldás sem tekinthető rendszerszerűen alkalmazható megoldásnak.

Az „iparági reputáció védelmének” a sémája

Többször előfordul, hogy egy kisebb, vagy nagyobb intézményt a többi iparági szereplő ment meg a csődtől abból a célból, hogy megmentsék az adott iparág reputációját, illetve a csőd esetleges továbbgyűrűző hatásai alól mentesítsék magukat. A leghíresebb példa 1998-ban az LTCM példája volt a tőkepiacon. Egy ilyen mentőakció szükségszerűen ad-hoc jellegű, nem mindig működik – leghíresebb példa erre a Lehmann Brothers csődje. Emiatt, a megoldás nem tekinthető rendszerszerű védelemnek, bár el lehet képzelni olyan helyzetet, ahol olyanként működik. Erre legjobb példa a némely országban működő kölcsönös biztosítók hálózata, amely szövetkezik arra, hogy baj esetén (ez értelemszerűen csak elszigetelt, egyes intézményeket, s nem az egész szektort szisztematikusán érintő probléma lehet) kiegészítsék egymást, akár úgy is, hogy felajánlják az összeolvadást egy jó pénzügyi helyzetben lévő intézménnyel. Egy ilyen megoldás csak ott tud működni, ahol erős kölcsönösségi biztosítói szektor van. Magyarországon nem ez a helyzet, ezért az iparági reputáció védelmének ez a specifikusabb alváltozata sem tekinthető rendszerszerű megoldásnak.

A „végső garantőr” sémája

Természetesen mindenfajta baj esetén, egyfajta pénzügyi „jolly jokerként” garantőrnek ott van az állam, vagyis az adófizetők összessége. Ez általában nem kívánt végső fejlemény, nagyon gyakran a rossz szabályozás eredménye, illetve jele, amit ezért célszerű elkerülni. Az állam ilyen garantőri szerepe – az előbbieket miatt is – a leggyakrabban implicit, tehát általában nem vállal explicit garanciát egy (nem állami tulajdonban lévő) pénzügyi intézmény csődjéért (illetve annak elkerüléséért), de sokszor feltételezhető, hogy baj esetén közbe fog lépni. Ez általában akkor történik meg, ha az adott intézménynek túl nagy a rendszerkockázata, azaz túl sok embert, vagy intézményt érintene negatívan a csődje. Ezt a jelenséget hívják angolul TBTF-nek („too big to fail”), s a mostani válság egyik legfontosabb tanulsága, hogy a jelenség, vagyis az állam implicit garanciája olyan mértékű morális kockázatot (vagyis felelőtlen, kockázatos magatartást) okoz, hogy ezt a jelenséget mindenképp el kell kerülni. Vagyis az állam garantőri szerepével kapcsolatban – annak ellenére, hogy az létezik, és létezni fog – mindent el kell követni, hogy az ne legyen rendszerelem a garanciarendszerben.

A RENDSZERSZERŰEN HASZNÁLHATÓ VÉGSŐ GARANTŐR SÉMÁK

Ahogy azt már a fentiekben is jeleztük az egyes végső garantőr sémáknál, vannak olyanok, amelyek rendszerszerűen használhatók, s olyanok, amelyek nem. Rendszerszerűen használható az, ahol nincs szerepe a véletlennek, illetve ahol nem merül fel súlyos morális kockázat. Az alábbiakban összefoglaljuk, hogy a fentiekben, ebből a szempontból milyen eredményre jutottunk. A rendszerszerűen használható megoldások másképp azt jelentik, hogy a szabályozásban ezekre lehet támaszkodni, a nem rendszerszerűeket viszont a szabályozás szempontjából figyelmen kívül célszerű hagyni (bár nem kell kifejezetten akadályozni a működésüket).

Táblázatosan összefoglalva a fentieket az alábbi képet kapjuk. Az ábrában szürkével jeleztük a rendszerszerűen használható sémákat:

A séma	Az alséma	Garantőr	Motiváció
A profit-érdekeltségi séma		Tulajdonos	Profit. Nem hagyja veszni az addigi befektetését, ami jövedelmet hoz neki, vagy amit el tud adni.
Lenyeljük a veszteséget	Nincs garancia séma	az ügyfél, mint tulajdonos	automatikus működés
	A kényszer sémája		kis létszám esetén informális, nagy létszám esetén formális (jogi) kényszer
A külső garantőr	A munkáltatói séma	munkáltató	a munkavállaló explicit garanciát vállal az általa működtetett, elkülönült pénzügyi

A séma	Az alséma	Garantőr	Motiváció
			intézményként működő munkavállalói jóléti intézmények kötelezettségeiért (foglalkoztatói nyugdíjintézmény, stb.)
	A VB séma	nagy üzleti partner	bizalom az üzleti partner menedzsmentjében és hosszú távú üzleti lehetőségeiben
	A felelősség szétterítése	garanciaalap	nem egyértelmű, nagy a morális kockázat veszélye
	Az iparági reputáció védelme	az iparág többi cége	az iparági reputáció védelme, a többiekre érintő tovagyrúzó hatások kivédése
	A végső garantőr	az állam	a tovagyrúzó hatások kivédése, állampolgárok, mint ügyfelek védelme

Tehát rendszerszerűen használható a profitérdekeltségi séma és a lenyeljük a veszteséget séma (bár ez utóbbinak megvannak a maga korlátai, amit a továbbiakban még jelzünk), s a külső garantőr sémák közül a munkáltató alséma.

Nem rendszerszerűen alkalmazható a VB (al)séma, hiszen a szabályozás nem tudja előírni azt, hogy a biztosító egyesületeknek legyen olyan viszontbiztosítási partnerük, aki fantáziát lát annak működésében, s megbízik a menedzsmentjében. Ugyanilyen esetleges, hogy az iparág meg akarja-e védeni a reputációját, vagy sem. Valószínűleg minél nagyobb a probléma, s minél inkább elszigetelhető az a többiek működésétől, annál kevésbé. Kölcsönösségi biztosítók hálója pedig nálunk – megfelelő számú ilyen intézmény híján – nem tud működni. A felelősség szétterítése és az állam felelősségvállalásának explicitté tétele pedig olyan erős morális kockázatot eredményez, ami miatt célszerűbb, ha ezeket a megoldásokat a szabályozó megpróbálja elkerülni, vagy csak kiegészítő szerepet ad nekik.

A PÉNZÜGYI INTÉZMÉNYEK MAGYARORSZÁGI SZABÁLYOZÁSA – MILYEN SÉMÁKAT HASZNÁLUNK?

Érdemes áttekinteni a végső garantőr szempontjából a magyar pénzügyi intézmények működését és szabályozását. Ez már azért sem haszontalan, mert tovább tudjuk finomítani a fenti megállapításainkat, s az abból adódó, a teendőkre vonatkozó következtetéseket.

A magyarországi pénzügyi intézményeknél túlnyomóan a profitérdekeltségi sémát alkalmazzák. Kivételek az alól a

- biztosító egyesület
- önkéntes kölcsönös biztosító pénztár (nyugdíj, egészség és öngéylező)
- magánnyugdíjpénztár

A pénztárak által használt sémák

Az önkéntes pénztárak a „nincs garancia” sémában működnek, ami koherens megoldásnak tekinthető, hiszen a pénztárak ügyfelei és tulajdonosai egybeesnek, vagyis non-profit alapon működnek. Ez viszont azt jelenti, hogy a nyugdíjpénztár csak tőkegyűjtést és összegszegű szolgáltatást vagy ütemezett pénzkivonást végezhet, az egészség és öngéylező pénztárak pedig – más fogalmakkal jelölve – lényegében ugyanezt: a tagdíjak gyűjtését és rendszeres vagy rendszertelen egyéni felélését. Ez azt is jelenti, hogy lényegében – nevükkel ellentétben – biztosítási jellegű szolgáltatást nem végezhetnek. Ez a nyugdíjpénztárak esetében leginkább az életjáradéknál vetődhetne fel, az egészségpénztárnál pedig az egészségbiztosításnál.

A magánnyugdíj-pénztárakra lényegében ugyanaz mondható el, mint az önkéntes nyugdíjpénztárakra azzal az eltéréssel, hogy ott van két kiegészítő garantőr is: a többi nyugdíjpénztár (ld. garanciaalap) és az állam (a 2010-ben, a válság hatására bevezetett, a futamidő egészére szóló reálérték-tartásának garanciája, amennyiben arra a garanciaalap nem lenne elegendő).

Összességében, ha belenyugszunk abba, hogy biztosítási jellegű szolgáltatást ezek az intézmények nem nyújthatnak, a garantőr szempontjából nincs különösebb probléma ezekkel az intézményekkel. Ugyanakkor nem biztos, hogy más szempontból nem vethető fel kifogás velük szemben, illetve megkérdőjelezhető, hogy érdemes-e olyan elkülönült intézményrendszert működtetni, amely nem képes nyújtani azokat a szolgáltatásokat, amelyeket funkciójuk (és nevük) sugall.

A biztosító egyesületek által használt séma

A koherencia nem mondható el a biztosító egyesületről, aholis – a legutóbbi időig - lényegében egyik garantóri séma sem működött, vagyis az ebből a szempontból problémás szabályozású intézmény. A biztosító

egyesületek – tulajdonos és profitmotívum hiányában - lényegében csak a „lenyeljük a veszteséget” 2 séma két alsémáját tudják alkalmazni (a többi séma nem alkalmas a rendszerszerű alkalmazásra, a munkáltatói séma kivételével, ami itt csak nagyon speciális esetekben merülhet fel). A „lenyeljük a veszteséget” séma gyakorlati alkalmazhatósága azonban máshogyan merül fel a kis és a nagy egyesületek esetében.

A **kis** (elsősorban mezőgazdasági jellegű) **biztosító egyesületek** lényegében bármelyiket alkalmazhatnak, de valamelyiket (esetleg a kettő közötti választást, vagy azok egyfajta kombinációját) kötelezően elő kell írni nekik (ami mára összességében megtörtént). Meg kell jegyezni, hogy mind a károk egy részének „lenyelése”, mind a pótbefizetés lényegében a biztosítók felosztó-kirovó (vagy kárfelosztó) rendszerű működésének a tartozékai, amivel kapcsolatban a Bit. 2. § (1) c) kimondja, hogy „E törvény hatálya nem terjed ki: ... a biztosítás azon módszerére, amelyben a veszélyközösség tagjai arra vállalnak kötelezettséget, hogy ha a veszélyközösség tagjának meghatározott káresemény folytán anyagi szükséglete keletkezik, azt egymás között utólag felosztják, és a tagokra kiróják a rájuk eső részt (felosztó-kirovó rendszer)”. Tehát a Bit. elvileg tiltja a kárfelosztó rendszer alkalmazását, bár a törvény megfogalmazása csak a felosztó-kirovó rendszer legkezdetlegesebb formáját írja le. Ebből a szempontból is inkonzisztens a törvény, mert amúgy az egyesületek vonatkozásában – korábban önkéntes alapon, ma kötelezően – megengedi, illetve előírja mindkét módszert.

A **nagy biztosító egyesületeket** viszont a „lenyeljük a veszteséget” séma két alsémájának alkalmazhatósága szempontjából két csoportba bonthatjuk. Az egyik esetében – ahol harmadik személy nem érintett, például életbiztosító egyesületekben – alkalmazható, sőt alkalmazandó a „nincs garancia” séma. Itt azonban ezt elő kellene írni, vagy másképp megtiltani az egyesületnek, hogy garanciát adjon a tagjai részére. Sajnos ezt nem csak a törvényalkotó nem ismerte fel, s van olyan életbiztosító egyesület, amely ad a tagjai részére kamatgaranciát. Elvileg persze itt is felvethető lenne a garancia + kötelező pótbefizetés megoldás, de ez fából vaskarika lenne, vagyis az egyesület a tagoknak (vagy ami még rosszabb: a tagok egy részének) garanciát ad, amit, ha nem tud teljesíteni, ugyanazokra a (vagy ami még rosszabb: nem csak az érintett) tagokra hárít.

A nagy egyesületek másik csoportja, a **felelősségbiztosító** (vagy felelősségbiztosítást is nyújtó) **egyesületek** esetében viszont a „nincs garancia” séma nem alkalmazható, hiszen itt harmadik személy is érintett. Ezeknél elvileg csak a „kötelezés” sémája (kötelező pótbefizetés) működhetne, de ezzel szemben gyakorlati problémák vethetők fel. Megfontolandó ugyanis, hogy az ilyen rendkívüli befizetések behajthatósága egy bizonyos taglétszám fölött már problematikus lehet, illetve a pereket, stb. is beleszámítva túlságosan elhúzódhat, illetve túl sokba kerülhet, vagyis nagylétszámú felelősségbiztosítási egyesületeket probléma esetén nem biztos, hogy megmenti, vagy időben megmenti egy ilyen pótbefizetési lehetőség.⁴ A tapasztalatok szerint – mint már azt említettük – a pótbefizetési kötelezettség az egyesületeknek sem előnyös üzletileg, vagyis alkalmas arra, hogy elriassa tőlük meglévő és potenciális ügyfélkörük egy részét.

A garantőr szabályozásával kapcsolatos problémák a biztosító egyesületeknél

Tehát a magyar biztosító egyesületeknél, a legutóbbi időig hiányzott a végső garantőr, nem működött egyik garantőri séma sem. Az utóbbi időben bevezetett „lenyeljük a veszteséget” sémával kapcsolatban pedig a nagy egyesületek esetében elvi és gyakorlati problémák vethetők fel, amit előbb tárgyaltunk.

Érdemes röviden összefoglalni, hogy a végső garantőr hiánya milyen problémákat okoz. Az egyesületnél, mivel nincs tulajdonos, ezért az súlyos pénzügyi probléma esetén biztosan csődbe megy, mert senkinek nem éri meg tőkével kisegíteni azt, hiszen befektetése nem lesz elismerve sem irányítási joggal, sem nyereséggel, sem semmi mással. A súlyos pénzügyi probléma keletkezhet akár egy különösen rossz üzleti év, vagy sorozatos veszteségek miatt, vagy egy-két váratlan – a VB védelmen felüli - nagy kár miatt is – összességében: ha a veszteség túllép egy bizonyos kritikus mértéket. A sok kis még formálisan sem tulajdonos tagnak pedig sokkal célszerűbb megoldás egyszerűen cserbenhagyni az intézményt, mint megmenteni azt. A megmentéshez amúgy is minden tagnak a közös egyértelmű akarata kellene, ami viszont – egy nagyon alacsony létszám fölött már - biztos illúzió. Ugyanígy problematikus a „kényszer” sémájának alkalmazhatósága, vagyis a pótbefizetés. Tehát ebben a formában nem működik a profitérdekelt biztosító társaságok negatív visszacsatolása, miszerint baj esetén a tulajdonosok tőkét töltenek a cégbe (esetleg új, tőkeerős tulajdonosokat vonnak be, vagy eladják a céget egy ilyennek), ehelyett, egy pozitív visszacsatolás lép életbe, vagyis ha egy ilyen cég lejtőre kerül, biztosan csődbe megy. Ez a logika egy nagy biztosító egyesület példáján már fényesen bebizonyosodott, hiszen pontosan ez történt.

A szabályozó szeme elől a garantőr hiányából adódó problémát a szavatoló tőke megléte rejti el. Azt lehet ugyanis mondani, hogy ha egy egyesületnek vesztesége van, akkor azt a szavatoló tőkéből fogják fedezni. Ezzel az a probléma, hogy a biztosító egyesületek szavatoló tőkéjével kapcsolatosan több kérdés is felvethető:

⁴ Ilyen probléma a szövetkezetek esetében is felmerülhet.

1. A legfontosabb, hogy egy tulajdonos nélküli intézménynél megkérdőjelezhető a tőkegyűjtés jogossága, illetve helyessége, hiszen annak a tőkének nem lesz gazdája. Ez méltánytalan helyzetet eredményez, hiszen míg a tőke a valaha volt összes tag befizetéséből adódott össze, addig a tőkével rendelkezők (afféle tulajdonos-félék) mindig csak az aktuális tagok.⁵ Ráadásul a tőkét az egyes tagok nem egyenlő hozzájárulásokból adták össze, de a többlet-hozzájáruláshoz nem jár többlet-jog. Ebből a szempontból a magyar pénztárak szabályozása logikus, azoknak nincs tényleges tulajdonosuk⁶, és nincs is tőkéjük.
2. Az egyesületeknél a szavatoló tőke által nyújtott garancia nem működik jól, ugyanis az egyesületeknél – ellentétben a részvénytársaságokkal – nincs automatizmus a szavatoló tőke újratöltésére. Márpedig a szavatoló tőkének mindig rendelkezésre kell állnia, vagyis ha valamikor felhasználnak belőle, akkor azonnal újra kell tölteni azt. Ezt részvénytársaságok esetében a tulajdonosok teszik meg, lényegében azonnal (ha nem, akkor a felügyelet kivezeti a céget a piacról, amit a tulajdonosoknak hagyni nem ésszerű). Egyesület esetében azonban a tagdíjakból és a nyereségből ez csak lassan jön össze, ami azt jelenti, hogy nem biztos, hogy a következő sükséghelyzet idejére az újra rendelkezésre áll. Lényegében ekkor kell a pótbefizetés. De még pótbefizetésre való kötelezés esetén is logikusabb, ha a tagság dezertál, mint befizet (a „különösen gyengeelméjű vagyok” érzést hagyva hátra azokban, akik esetleg mégis teljesítik a pótbefizetést, ami számukra ilyenkor kidobott pénz, hiszen még az egyesületet sem mentik meg vele). Vagyis a szavatoló tőke csak egy egyszeri pénzügyi sokk esetén védi meg az egyesületet, illetve akkor, ha a sokkok nem követik egymást túl gyakran. Ennek hiányában az egyesület baj esetén szinte biztosan csődbe jut.

Gyakran hangzik el biztosító-egyesületi körökben, hogy az, hogy ők nem tudják gyorsan feltölteni a tőkét, nem különbözteti meg őket a biztosító részvénytársaságoktól, mert ott sem biztos, hogy a tulajdonos be fogja tenni a hiányzó szavatoló tőkét. Ez az érvelés azonban figyelmen kívül hagyja, hogy – az egyesülettel szemben – a részvénytársaságok esetében nagyon jó esély van a cég megmentésére, hiszen:

- a ténylegesen valaki tulajdonában lévő céget van értelme megmenteni, mert ellenkező esetben elveszik az illető addigi befektetése, vagyis biztosan nagy veszteség lesz. A tulajdonos nélküli intézményt viszont nincs értelme megmenteni, mert nem a saját tulajdona veszik el, sőt igazából akkor kockáztatja a saját vagyonát, ha próbálja azt megmenti,
- ha valaki a saját tulajdonában lévő intézménybe nem tud megfelelő tőkét tenni, akkor még mindig eladhatja azt (akár nulláért) olyannak, aki értelmesnek tartja azt megmenteni. A tulajdonos nélküli intézményt viszont nem lehet eladni másnak, mert senkinek nem éri megvenni (még informálisan sem, hiszen formálisan nem is lehet).

A tulajdonos nélkülség - további problémák a biztosító egyesületekkel

A fentiekben több problémát a jelenlegi biztosító egyesületek tulajdonos-nélkülségére vezetünk vissza. Ez szinte provokálja azt a „megoldást”, hogy – a pénztárak mintájára – deklaráljuk, hogy a tagok a tulajdonosok, s máris nem tulajdonos nélküli az egyesület. Egy ilyen „megoldás” azonban szómágia, illetve a joggal való visszaélés lenne, ugyanis az egyesületeknél nem a formális/jogi hanem a tényleges/szociológiai tulajdonos hiányzik, vagyis aki tényleges tulajdonosi jogokkal rendelkezik, tehát adhatja-veheti a tulajdonát, s élvezheti az abból adódó jövedelmet.

Ugyanakkor az, hogy egy tényleges tulajdonos nélküli intézménynél van tőke, az önmagában veszélyes helyzet, lényegében egy figyelemfelhívás annak eltulajdonítására, „privatizálására”. Tehát az egyesületi forma nem csak a lehetséges csőd miatt esetenként nagyobb kockázatú forma, hanem pénzügyi siker esetén is, vagyis igazából semmilyen körülmények között nem kockázatmentes intézmény.

A fenti problémákhoz társul a modern pénzelmélet néhány felismerésének alkalmazása a megbízó-megbízott közötti érdekellentétről, s az ebből adódó morális kockázat leküzdésének a lehetőségeiről. Ebből a szempontból a megbízó-megbízott viszonyra a legfontosabb példa a tulajdonos-menedzsment viszony. Ha nem a tulajdonosok menedzselik a céget, akkor a tulajdonosok és a menedzsment érdeke jelentősen eltérő lehet. Ez különösen erős olyan intézményeknél, mint az egyesület, ahol ráadásul még nincs is tulajdonos.⁷ Vagyis a

⁵ Ez a megállapítás bizonyos mértékig a szövetkezetekre is igaz.

⁶ Formálisan a pénztári törvények deklarálják, hogy a tulajdonos a tag, de ettől azok még csak formális, és nem tényleges (mondhatni „szociológiai”) tulajdonosok lesznek, hiszen tulajdonukat nem értékesíthetik, s nem szedhetik utána a hasznokat – a pénztári alapszolgáltatás kivételével.

⁷ Ez persze nem zárja ki, hogy a probléma tulajdonossal rendelkező cégeknél is felmerüljön, sőt maga a tulajdonos is lehet felelőtlen, a hazardírozó típusú személyiség nem csak a management, de a tulajdonosok

menedzsment lényegében ellenőrzés nélkül dolgozik. Ennek a menedzsmentnek lényegében nincs mit veszítenie (nem a saját tőkéjét veszíti el), viszont a cég által elért nyereséget könnyen a magáévá teheti. Ez önmagában is problematikus helyzet, de felügyeleti szempontból még problematikusabb, hogy a kifizető-függvénye konvex lesz, ami egyértelműen hazardírozásra készíti. Ennek eredményeként ugyan mind a nyereség, mind a veszteség valószínűsége nagyobb lesz, de mivel a veszteség nem érinti őt, ezért megéri neki a nagyobb nyereség érdekében a pénzügyi felelőtlenség. Ebből adódó egyik szociológiai jellegű következtetés, hogy ilyen intézményi forma vezetésére a hazardírozó típusú vezetők nagyobb eséllyel választódnak ki.

A szabályozási problémák vélelmezett oka

A fentiek alapján tehát a magyar biztosító egyesületek szabályozása problematikus. Kérdésként vetődik fel, hogy ennek mi az oka? Úgy tűnik, hogy ez részben egyszerű szakmai hibára vezethető vissza, vagyis a szabályozás megalkotói nem ismerték fel azt, hogy egyáltalán vannak garantóri sémák, s a profitérdekeltségi séma nem működik automatikusan. Több jel utal ugyanis arra, hogy – annak ellenére, hogy a biztosító egyesületnek formálisan sincs tulajdonosa (tehát elvileg még a tagok sem tulajdonosai) és deklaráltan non-profit intézmény (amiben, a tulajdonosnélküliségre tekintettel van bizonyos logika) – a szabályozás itt is érvényesnek veszi a profitérdekeltségi sémának megfelelő érdekeltséget. Magyarán a magyar szabályozás nem igazán ismerte fel, hogy van másfajta garantóri séma is, mint a profitérdekeltségi, illetve sokáig nem ismerte fel, hogy az eleve nem működik bizonyos feltételek (tényleges tulajdonos és az ezzel összefüggő profitérdekeltség) hiányában. Ezt igazából még a pénztárakra is el lehet mondani, ugyanis a szabályozásukban több jel is utal rá (mind a – mindkét fajta – nyugdíjpénztárnál, mind az egészségpénztárnál), hogy létrehozóik alkalmasnak tartották őket, garanciát tartalmazó termékek nyújtására is. Az ilyen utalásokat csak menet közben gyomlálták ki a pénztárak szabályozásából, az utolsó ilyen, az életjáradék nyújtásának tilalma épp folyamatban van. Vagyis a pénztári szabályozás relatív konzisztenciája csak folyamatosan teremtődött meg, s lényegében azon a „szerencsén” alapult, hogy eddigi főtermékük, a DC típusú nyugdíjszámla vezetése lényege szerint a „nincs garancia” sémába tartozik, s emiatt – a tevékenység lényeges korlátozása nélkül – eddig le lehetett nyesni a másfajta termékeket.

A szabályozási hibákhoz valószínűleg hozzájárult az intézmény neve, s az ebből a névből levont téves következtetés. A magyar biztosító egyesületnek megfelelő intézmény angolul „mutual”, s a többi indoeurópai nyelven is ennek valamely változata szerepel. Ennek szó szerinti változata a „kölcönösségi biztosító”. (Érdekes módon az önkéntes pénztárak nevében benne is van a „kölcönös” szó.) Ez a kifejezés ismert a magyar szaknyelvben, azonban úgy tűnik, hogy korábban valamiért a biztosító egyesület kifejezés terjedt el. Egy 1940-es, a Teleki kormány által kibocsátott, 4.070 számú miniszterelnöki rendeletet ilyen néven szabályozta – egyébként szakmailag nagyon helyesen – a kölcönösségi biztosítókat. Aztán ez a szabályozás elfelejtődött, s a rendszerváltás után a hagyományos, de igazából nem pontos névből azt a problémás következtetést vonták le, hogy a biztosító egyesület az egyesülési törvény hatálya alá kell, hogy tartozzék. Ráadásul erre még van nemzetközi (francia) példa is. Ez kétségtelenül sokkal kényelmesebb megoldás, mint külön szabályozást alkotni a kölcönösségi biztosítóknak. (Franciaországban például van ilyen külön szabályozás.) Ugyanakkor azonban megkérdőjelezhető, hogy a biztosító egyesületeket valóban a pártokkal és a sportegyesületekkel együtt kell-e szabályozni, s erősen megkérdőjelezhető, hogy a biztosító egyesületek valóban osztoznak-e a többi egyesülettel abban az általános tulajdonságban, hogy nem végeznek gazdasági tevékenységet?

Mivel a szabályozás nem ismerte fel, hogy az egyesületeknek nincs tulajdonosuk, illetve, hogy a tulajdonos-nélküliségnek vannak logikus következményei, ezért a tulajdonosokkal bíró intézmények mintájára szabályozták a biztosító egyesületeket. Ebből számos paradox következmény adódott, amelyeket (tőke, tulajdonos nélkül; garantőr hiánya, szavatoló tőke újratöltése, stb.) fentebb elemeztünk.

A PROBLÉMÁK MEGOLDÁSÁNAK LEHETSÉGES ÚTJAI

A fenti elemzés alapján adódik néhány – pozitív és negatív - következtetés.

Negatív következtetésként adódik, hogy a problémákat nem intézmények megszüntetésével kell orvosolni. A biztosító egyesületek többsége nagyon fontos és hasznos funkciót tölt be, amelyek szervezetét sokan, hosszú időn keresztül építették fel. Nem lenne célszerű ezeket az intézményeket sem felszámolni, sem a

körében is megjelenhet. Ez például olyan kezdő biztosító részvénytársaság esetében merülhet fel, vagy régi biztosítónál komplett tulajdonosváltás után, ha a tulajdonos, befektetése előtt nem volt tudatában a biztosítási üzem személyi és tárgyi feltételei fontosságának, és jelentős tulajdonosi nyomást fejtett ki pl. az árképzés során. Fontos megjegyezni ugyanakkor, hogy kezdő cégek problémái sokszor mások, mint a „megállapodott” cégeké. A fentiekben alapvetően nem a kezdő cégeknél meglévő speciális, és valószínűleg átmeneti problémákra, hanem a hosszú távú kockázatokra koncentráltunk.

beljük vetett bizalmat indokolatlanul megrengetni. A fenti problémákat azonban a szabályozás módosításával, illetve a meglévő egyesületek átalakításával kell orvosolni (beleértve azt is, hogy új intézmények már csak az új szabályok bázisán alakulhatnak).

Pozitív következtetésként adódik, hogy:

- a) minden pénzügyi intézményt egyértelműen be kell sorolni valamely (rendszerszerűen használható, s a gyakorlatban sem problematikus) végső garantőr séma hatálya alá,
- b) a tulajdonos nélküliség konzekvenciáit (tőke hiánya) le kell vonni,
- c) célszerű, ha az egyesülési törvény hatálya alól kiveszünk minden pénzügyi intézményt (ennek következményeként nem használjuk az „egyesület” szót intézményi formaként)
- d) az egyesületi forma helyett célszerű lenne bevezetni a kölcsönösségi biztosító formát (annak átfogó szabályozásával), de csak a kifejezetten kicsi taglétszámú biztosítók számára, lényegében felosztó-kirovó alapon (vagyis a „lenyeljük a veszteséget” séma alapján). A függelékben alább kiemeljük a két forma – fentebb elemzett – különbségeit.
- e) a kölcsönösségi biztosítóknak célszerű, mind a taglétszámukat, mind díjbevételeket tekintve felső korlátot szabni, s kötelezővé tenni, hogy e fölött át kell alakulniuk más formává (szövetkezetté vagy részvénytársasággá), s a törvény definiálná az átalakulás szabályait is (jelenleg nem léteznek ilyen szabályok). A meglévő kis (elsősorban mezőgazdasági) egyesületeket a törvény lényegében átdefiniálná kölcsönösségi biztosítókká.
- f) a kölcsönösségi biztosítók számára – kivéve a még át nem alakult, nagy egyesületekből alakult kölcsönösségi biztosítókat - nem lenne tőkekövetelmény (vagyis a jelenlegi kis egyesületek számára a szabályozás megszüntetné a meglévő tőkekövetelményt - ami tényleges tulajdonos nélküli szervezeteknél nem logikus elvárás).
- g) a kölcsönösségi biztosítók tevékenységüket nem terjeszthetnék ki minden biztosítási ágazatra, leginkább a felelősségbiztosítás lenne számukra tiltott tevékenység (kivéve – átmenetileg – a jelenleg működő nagy felelősségbiztosító egyesületekből alakult kölcsönösségi biztosítókat).
- h) meglévő nagy egyesületek (amelyek szintén átdefiniálódnának kölcsönösségi biztosítóvá) számára valamilyen időtartamon belüli, vagy valamilyen feltételhez (például szavatoló tőke mértékéhez) kötött átalakulást íránk elő (bizonyos értelemben az előbbi átalakulási szabályok alkalmazásaként) részvénytársasággá vagy szövetkezetté. (A szövetkezeti formával kapcsolatos aggályokat a szabályozás kidolgozása során szintén mérlegelni kell.)
- i) az átalakuló nagy egyesületek (tényleges) tulajdonosai a jelenlegi tagok lennének.

FÜGGELÉK: A JELENLEGI BIZTOSÍTÓ EGYESÜLETI ÉS A JAVASOLT KÖLCSÖNÖS BIZTOSÍTÓI FORMA FŐBB ELTÉRÉSEI

	Egyesület	Kölcsönösségi biztosító
Tulajdonos	ügyfél = tulajdonos	ügyfél = tulajdonos
Profitorientáció	non-profit	non-profit
Működési elv	formálisan nem felosztó-kirovó	formálisan is felosztó-kirovó
Tőke	van	nincs
Szabályozás	egyesületi törvény hatálya alatt	külön szabályozásban
Méret	korlátlan	maximált taglétszám és díjbevétel
Művelt ágak	minden biztosítási ágazat	csak bizonyos ágazatok
Ügyfélnek adott garanciák	lehetségesek	tiltottak